

Arhiva DANI [173](#)

Beznadezna povijest Ahmeda Nurudina

"Slučaj Mesa" bio bi tek predvidljivi nastavak bljutave sapunice o "opredjeljivanju" bosanskih, prvenstveno bosnjackih pisaca, da u sebi ne krije i premise aktualne drame ovoga naroda, kojeg su upravo Selimovicevi beogradski mentori u proteklome ratu doveli do grobne rake

Pise: Mile Stojic

[Mesa o Bosnjacima](#)

"Zar nije malo netipicno da najveći srpski roman dvadesetog stoljeca pocinje s *bismillom*?" Ovako je rahmetli **Alija Isakovic** sarkasticno rezimirao veliku "akademsku" raspravu na temu "Ciji je pisac Selimovic - srpski ili muslimanski", zucnu paraliterarnu diskusiju koja se vodila koncem osamdesetih na stranicama beogradskih listova, poglavito *Nina* i *Knjizevnih novina*, a koja ni danas nije zakljucena. **Mesa Selimovic** (1910-1982) u to vrijeme vec se bio preselio na ahiret, a svadja o nacionalnoj atribuciji njegova opusa tek se pocela zahuktavati, da bi malcice utihla u praskozorje rata.

"Slučaj Mesa" bio bi tek predvidljivi nastavak bljutave nadaljevanke o "opredjeljivanju" bosanskih, prvenstveno bosnjackih pisaca, da u sebi ne krije i premise aktualne drame ovoga naroda, kojeg su upravo Selimovicevi beogradski mentori u proteklome ratu doveli do grobne rake. Mesino ime postalo je nekom vrstom paradigme Beogradu pozeljnoga bosanskog muslimana, "postenog Srbina muhamedanskoga verozakona", tako da je u ratu protiv Bosne i Hercegovine, nedavno okoncanom, jedna cetnicka postrojba nosila njegovo ime. Njegova literarna tema i opsesija - covjek i vlast - proizisla je iz njegove vlastite biografije i sudbine. Selimovic je cijeli zivot proveo u opasnoj blizini politike, koja ga nece ostaviti na miru cak ni poslije njegove zemaljske smrti.

Jedna nerazjasnjena smrt

Iako je, poput **Andrica**, bio uvjereni Jugoslaven, Selimovic, cini se, nije imao onu vrstu lukavosti i opreza, onog poljskog *ketmana* u odnosu prema politici, koju je fra Ivo bio razvio do paroksizma. Kao potomak ugledne begovske familije, Mehmed Selimovic ce se ukljuciti u partizanski pokret, i kao mladi oficir s pobjednicima umarsirati u rodnu Tuzlu 1945. godine. Nije nimalo cudno da su njegove prve price (*Prva ceta*, *Tisine*) bile uokvirene tadašnjom partijskom estetikom, tzv. teorijom odraza, po kojoj je knjizevnost samo transmisija "visih" partijskih istina. Medjutim, njegovo prvo razocarenje u narodnu revoluciju nastupit ce odmah nakon rata, kad

doživljava egzekuciju brata, također visokog partijskog funkcionera, koji bijase zrtvom neke unutarpartijske intrige. Iako ovaj slucaj nije nikada oficijelno razjasnjen, kod mladog agitpropovca Selimovica stvorit ce prve sumnje. Ali, svejedno, on ce i dalje djelovati u partijskim organima, najcesce kao sef kojekakvih komisija za kulturu, sto ce mu donijeti brojne istaknute funkcije u javnome zivotu - od mjesta predavaca na Filozofskome fakultetu u Sarajevu, direktora Drame Narodnog pozorista, pa sve do mjesta glavnog urednika tadašnjeg drzavnog izdavaca "Svjetlost".

O smrti brata on ce prvi put progovoriti u svom romanu *Pet zlatnih ptica*, koji je 1965. poceo izlaziti kao podlistak u sarajevskom knjizevnom casopisu *Zivot*, da bi godinu dana kasnije bio otisnut ukoricen pod naslovom *Dervis i smrt*. Drugi veliki sukob s Partijom Mesa ce doživjeti pocetkom sedamdesetih, kad se nakon sloma **Rankovica** pocinje redefinirati bosanskohercegovačko nacionalno pitanje, preciznije, kad u politicki zivot ulazi jedan novi politicki pojam - nacija Muslimani.

Premda je cijelim svojim bicem, i literaturom, bio uronjen u muslimansku kulturnu bastinu, Selimovic novu naciju s tim imenom nije prihvatao. Tadasnja mlada partijska nomenklatura, predvodjena **Brankom Mikulicem, Hamdijom Pozdercem, Hasanom Grabcanovicem**, imala je velikih okapanja zbog novog postbrijunskog partijskog kursa, ne samo u svojim redovima (famosna diferencijacija s **Osmanom Karabegovicem** i **Avdom Humom**) nego i medju samom muslimanskom inteligencijom. Neki znacajni intelektualci muslimanske provenijencije nisu mogli ili nisu htjeli prihvatiti osnivanje nove nacije, pa je nastavljeno javno "opredjeljivanje". Pjesnik **Mak Dizdar** i sociolog dr. **Esad Cemic** vec su se bili opredjelili kao Hrvati, a knjizevnici **Husein Tahmiscić** i Mesa Selimovic kao Srbi. Cemic je tim povodom u jednom novinskom intervjuu izjavio: **"Ja sam Hrvat i ne mogu nacije mijenjati kao kosulje. Muslimani su zakasnili da budu narod i preuranili da budu nacija."** Bio je to velik udarac partiji, pogotovu sto ni Cemic ni Selimovic nisu smatrani slobodnim strijelcima, vec su imali velikoga autoriteta kako u javnosti, tako i u samom Savezu komunista.

Zbog cinjenice da je roman *Dervis i smrt* doživljavao veliki citateljski uspjeh i bio ovjencan tadasnjim najvećim jugoslavenskim priznanjima (nagrada za najbolji roman koju je u ono vrijeme dodjeljivao utjecajni beogradski politicki list *Nin*, Njegoseva nagrada itd.), ideoloski sukob sa Mesom u pocetku nije bio otvoren. Radilo se o nekakvoj proceduri. Autor *Dervisa* tvrdio je da ga novo rukovodstvo ne poziva na sjednice Centralnoga komiteta, mada su se partijski kuriri kleli da su mu pozive dostavljali. Selimovic je, zapravo, vec bio donio odluku da izidje iz epicentra vlasti ("najvecega od svih ljudskih poroka", kako je napisao u *Dervisu*) i na neki nacin mu je odgovaralo da bude zrtvom "partijskih dogmatika", kako su novo bosansko rukovodstvo krstile novine koje su nagradile povijest o Ahmedu Nurudinu.

Pakt sa tvrdim srpstvom

Putanja razocaranog vjernika Dogme vodila ga je u narucje onih koji su Partiju napadali iz posve drugih razloga - zbog politicke afirmacije naroda kojemu je sam pripadao. Tek sto se slegla prasina oko njegova intervjuja katolickom dvotjedniku *Glas koncila*, gdje je afirmirao ideju da su literatura i religija dva komplementarna podrucja (sama cinjenica da jedan ugledni partijski intelektualac ispovijeda za katolicki list u to vrijeme bila je sokantna, a da ne govorimo o iznesenim hereticim tezama da religija nije nikakav opijum za narod, vec iskonska covjekova potreba za spasenjem!), on je u beogradskom nacionalistickom listu *Knjizevne novine* izjavio

da se ne osjeća Muslimanom u etničkom odredjenju, nego Srbinom. Tu tezu potkrijepio je i vlastitom porodicnom genealogijom, obznaniвши tad i svoje članstvo u "Srpskoj književnoj zadruzi", koja je tad vrijedila kao stozerna institucija tzv. tvrdoga srpstva.

Ove njegove izjave ponovno su u beogradskoj javnosti potakle rasprave o srpskom porijeklu bosanskih muslimana, gdje se Selimovicev slučaj tretirao kao principijelnom žrtvom antisrpske zavjere. O samoj, pak, izjavi kolale su u kuloarima mnoge price: jedni su tvrdili da je ona rezultat njegove ambicije da dobije Nobelovu nagradu, vjerujući da put do Stockholma vodi preko Beograda, drugi su, pak, tvrdili da je pisac napravio ustupak svojoj supruzi **Darki**, koja je potjecala iz srpske vojničke familije, dok su treći objašnjavali da je izjava stvar njegove povrijeđene taštine i revolta prema Partiji, koja mu je oduzela brata.

Mikulic-Pozdercevic politbiro u to vrijeme nalazi na brojne opstrukcije svoje nove nacionalne politike - Antologija muslimanske književnosti *Biserje*, koju Alija Isakovic tih godina objavljuje u Zagrebu, biva napadnuta na državnoj televiziji kao nacionalistički projekt i, na osobnu intervenciju Mikulicevu, autor biva spašen hapsane. Bitka za afirmaciju Muslimana, međutim, već traje kao historijski proces kojemu klip pod tockove baca najveći tadašnji živi muslimanski pisac - Mesa Selimovic.

U oficijelnom razgovoru koji s piscem *Dervisa* vode tadašnji sekretar "izvrsnog komiteta" Hasan Grabcanovic i partijski pisac **Mladen Oljaca** u svrhu "idejnih razjasnjenja" malo će toga biti razjasnjeno, osim činjenice da je Selimovic odlucio dalje koracati sam. Teski kamen koji će tad zbaciti sa vrata bit će, mimo autorove volje, objesen na vrat njegova vlastitog naroda. Partija ulazi u otvoreni klinac - njezin tadašnji ideolog dr. **Fuad Muhic** na stranicama *Oslobodjenja* pocinje serijal tekstova o Mesi, u kojemu pisca optuzuje da, optirajući za srpstvo, kopa grobnicu svome vlastitome identitetu. Selimovic ne odgovara na ove kritike, nego pakira kofere i preseljava u Beograd.

Osveta

Piscevo preseljenje dobija sasvim paradoksalne konotacije. Sarajevski estradni pjesnik, tadašnji prijatelj, a u ratu savjetnik **Radovana Karadzica**, **Rajko Nogo** u beogradskoj *Politici* daje izjavu kako je Mesin slučaj tek dokaz više o progonu uglednih Srba iz Sarajeva, što će biti teza s kojom je paljanski psihijatar poveo rat protiv grada. Sarajevo odgovara surovo - polemike oko Selimoviceva odlaska list *Oslobodjenje* zaključuje bijednim komentarom u kome se mijesaju noge i glave: "**Kad mozemo bez Sliskovica i Halilhodzica, mozemo i bez Mese.**" Sam Selimovic jednu sezonu u Beogradu prima odlicja i pocasti, da bi samo koju godinu kasnije bio prepusten potonucu i zaboravu. U Beogradu za zivota publicira knjigu price *Ostrvo*, potom, shrvan godinama i bolescu, umire 1982. godine. Nad grobom partizana Selimovica cetnicki sin i ideolog **Matija Beckovic** odrzao je jedan ostrascen i svakog pijeteta lisen govor.

Ali, mracne igre nastavljaju se i nakon pisceve smrti. Fenomen opredjeljivanja muslimanskih pisaca dr. **Rasim Muminovic** komentira logikom da se covjek "može opredijeliti samo za ono što nije, nikako za ono što jest". Međutim, pisceva supruga Darka, nositeljica autorskih prava, osporava stampanje *Dervisa* i *Tvrdjave* u ediciji *Bosanskohercegovačka književnost u 50 knjiga*, koju sredinom osamdesetih pokreću udruženi bosanskohercegovački izdavaci, jer se njen muž "opredelio za srpsku

literaturu".

Sarajevske vlasti pokušavaju ispraviti svoj odnos prema velikom piscu, postavljajući u parku ispred "Svjetlosti" brončano poprsje Selimovicevo, koje je izvajao zagrebački kipar **Kosta Angeli Radovani**. Taj spomenik je, uz prisutnost brojnih Sarajlija, te pisceve udovice i kćeri, otkrio autor ovih redaka, jednog jesenjeg dana 1988. godine, a srušili su ga nepoznati počinioci tokom opsade grada. Možda je ruka koja ga je srušila bila vodjena spoznajom da su najveći prijatelji velikog pisca, **Cosic** i **Karadžić**, **Bećković** i **Nogo**, gradu Sarajevu pokušavali zavrnuti siju. Odnos prema Selimoviću nije se u bitnome popravio ni dolaskom sadašnje vlasti - prozaik **Nedžad Ibrisimović** tesko je optužio njegovu književnost, tvrdeći da ona iznevjerava vjerske principe islama.

Sarajevo tako nastavlja bezdusnu igru sa svojim velikim sinovima, koju, obično, oni sami prvi započinjaju. Danas kad spominjemo devedesetu godišnjicu rođenja autora beznadne povijesti o Ahmedu Nurudinu, zaključimo ovaj tekst riječima njegovim: *"Bosna je moja velika ljubav i moja povremena bolna mrznja. Bezbroj puta sam pokušavao da pobjegnem od nje i uvijek ostajao, iako nije važno gdje čovjek fizički živi. Bosna je u meni kao krvotok. Nije to samo neobjasnjiva veza između nas i zavičaja, već i koloplet naslijeđa, historije, cjelokupnog životnog iskustva mog i tuđeg, dalekog, koje je postalo moje. Vidjena izvana i bez ljubavi, Bosna je gruba i teska, vidjena iznutra i sa ljubavlju, koju zaslužuje, ona je ljudski bogata iako u sebi nesaznana potpuno. Rijetko je ko bolnije i dramatičnije odredjen historijom kao Bosanac. Sta se sve kroz stoljeca nakupilo u tim ljudima! Osjećanje vlastite neodredjenosti, tuđe krivice, teske historije, neizvjesne budućnosti, straha od promjene, želje za dobrotom i humanošću koja bi se odnosila na sve ljude bez ikakvih ograničenja, i cestih razočarenja koja su radjala mrznju. To su veoma složeni i zamršeni ljudi i tesko ih je razrješavati po prvom viđenju i po spoljasnjim utiscima."*

Mesa o Bosnjacima

"Mi nismo ničiji. Uvijek smo na nekoj međji, uvijek neciji miraz. Stoljećima mi se tražimo i prepoznajemo, uskoro necemo znati ko smo. Živimo na razmeđu svjetova, na granici naroda, uvijek krivi nekome. Na nama se lome talasi istorije kao na grebenu. Otrgnuti smo, a neprihvaćeni. Ko rukavac što ga je bujica odvojila od majke pa nema više ni toka, ni usca, suviše malen da bude jezero, suviše velik da ga zemlja upije. Drugi nam cine cast da idemo pod njihovom zastavom jer svoju nemamo. Mame nas kad smo potrebni, a odbacuju kad odsluzimo. Nesreća je što smo zavoljeli ovu svoju mrtvaju i necemo iz nje, a sve se placa pa i ova ljubav. Svako misli da ce nadmudriti sve ostale i u tome je nasa nesreća. Kakvi su ljudi Bosanci? To su najzamrseniji ljudi na svijetu, ni s kim se istorija nije tako posalila kao sa Bosnom. Juče smo bili ono što danas zelimo da zaboravimo, a nismo postali ni nešto drugo. S nejasnim osjećajem stida zbog krivice i otpadništva, necemo da gledamo unazad, a nemamo kad da gledamo unaprijed. Nesreća je što smo zavoljeli tu svoju mrtvaju, pa necemo iz nje, a sve se placa, pa i ta ljubav. Zar smo mi slučajno tako pretjerano meki i surovi, raznježeni i tvrdi. Zar se slučajno zaklanjamo za ljubav kao jedinu izvjesnost u ovoj neodredjenosti, zasto? Zato što nam nije svejedno. A kad nam nije svejedno znaci da smo posteni. A kad smo posteni, svaka cast nasoj ludosti."

Objavljeno u broju 173 DANA, 22. septembar / rujan 2000.

[Home](#) – [Novi broj](#) – [Arhiva](#) – [Uz ovaj broj](#) – [Intervju DANA](#) – [Bosanski barometar](#)

[Na vrh](#)

© Copyright Nezavisni magazin DANI, 2000.